

مطالعه تاثیر همگرایی بر عوامل سیاسی اقوام استان خوزستان

اکبر کاظمی^۱

۱. کارشناسی ارشد رشته مطالعات امنیتی ایران

چکیده

زمینه و هدف : هدف از پژوهش حاضر، مطالعه تاثیر همگرایی بر عوامل سیاسی اقوام استان خوزستان بود. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و توسعه ای است.

روش تحقیق: این پژوهش بر اساس چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز و از جهت روش انجام آن در زمره تحقیقات توصیفی-تحلیلی می باشد. جامعه آماری کل این مطالعه در بخش کیفی از میان خبرگان، صاحب نظران و فعالان حوزه مسائل قومی کشور می باشند که شامل: مجلس، استانداری، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، دانشگاه‌ها و مجموعه‌های مرتبط در استان خوزستان به تعداد ۲۲ نفر برآورد شده است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران برای بخش کیفی ۲۰ نفر می باشد. ویژگی‌های خبرگان و صاحب نظران در جامعه آماری عبارتند از: مدرک تحصیلی لیسانس، فوق لیسانس و دانشجوی دکتری، تجربه کاری و مدیریتی و فعالیت‌های پژوهشی در حوزه مدنظر این مطالعه از نظر جهت گیری بنیادی و بر مبنای اهداف، اکتشافی است. ماهیت پژوهش نیز کیفی می باشد و در ضمن در این تحقیق برای نمونه گیری از روش نمونه گیری هدفمند استفاده شده است. در این مطالعه از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید.

یافته ها: در مطالعه حاضر، به منظور توصیف یافته‌های جمعیت شناختی از جداول (تحصیلات، سن، سابقه خدمت) و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها سوالات مورد بررسی مشخص گردید مورد ارزیابی شده تاثیر زیادی بر همگرایی قومیت عرب و لر داشته است. در برخی موارد این همگرایی جنبه مثبت داشته است. این پژوهش با استناد به نظریه رقابت بر سر منابع است. یکپارچه کردن سیاسی گروه‌های قومی در درون یک دولت- ملت، زمینه مشخصی را به وجود می آورد که در آن رقابت برای منابع- به ویژه برای مشاغل دولتی- به انگیزه تضاد بین قومی تبدیل می شود.

نتیجه گیری: تقویت همگرایی ملی، یکی از مقولات اساسی هر حکومتی است. امروزه جهانی شدن با جریان آزاد اطلاعات و گسترش روزافزون فن آوری‌ها، ارتباطات و تغییر در تعاملات از سطح خرد تا کلان، چالش‌ها و فرصت‌هایی را در مقابل جامعه جهانی ایجاد نموده است.

کلید واژه‌ها: امنیت، همگرایی، عوامل سیاسی، قوم، خوزستان

از آنجا که استان خوزستان به لحاظ جغرافیایی و اقتصادی از مهم‌ترین استان‌های ایران است و از اهمیت بالایی در منطقه برخوردار است؛ علاوه بر موقعیت ویژه جغرافیایی خوزستان، منابع نفتی موجود در منطقه همواره مطرح نظر همسایگان همجوار و قدرت‌های استعماری منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای بوده است؛ هرگاه توان کشور یا قدرت ملی یا سیاسی این مرز و بوم دچار ضعف شده و باعث گردیده از همگرایی و همبستگی مردم کاسته شود، تجاوزگران با ادعاهایی بی‌پایه به منظور پاره کردن و جداسازی بخشی از این میهن بزرگ، به آن حمله‌ور شده‌اند. جنگ تحمیلی عراق علیه ایران به قصد از بین بردن کشورمان و دستکم جداسازی خوزستان نمونه‌ای روشن از این نگاه در عصر حاضر است (بختیارپور و همکاران، ۱۳۹۰).

یکی از عوامل کلیدی که در دوره‌های مختلف تاریخی باعث شده است نیروهای عشایر لر (بهمنی و بختیاری) و عرب به‌عنوان مدافعان متعهد تمامیت ارضی، ارزش‌های دینی و استقلال کشور مطرح شوند، ویژگی‌های ژئوپلیتیکی آن‌ها در ابعاد جغرافیایی، فرهنگی و انسانی بوده است. از این رو، با توجه به اینکه در دکتین دفاع و امنیت جمهوری اسلامی ایران، تقویت مؤلفه‌های قدرت ملی بر مبنای قابلیت‌های داخلی کشور استوار است و نیروهای عشایری بخش مهمی از توان رزمی نیروهای مسلح محسوب می‌شوند، بررسی عوامل ژئوپلیتیکی جامعه عشایر لر و عرب در ابعاد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ضروری به نظر می‌رسد. هدف این بررسی ارائه راهکارهای راهبردی برای حفظ و تقویت این عوامل و تدوین روش‌هایی مناسب جهت بهره‌گیری از ظرفیت نیروهای جامعه عشایری است. این اقدام می‌تواند به تخصیص مأموریت‌هایی متناسب با موقعیت ژئوپلیتیکی و توانمندی‌های نیروهای عشایری منجر شود و از طریق سپردن مسئولیت به این افراد وفادار و شجاع، امنیت پایدار مردمی در سطح گسترده محقق گردد. (رحیم‌صفوی و جمشیدی، ۱۳۸۶).

چرا که با وقوع انقلاب اسلامی، تلاش‌های کشورهای عرب منطقه و سایر دول خارجی به منظور تجزیه خوزستان شدت گرفت؛ اما وقایع جنگ و به ویژه واکنش مردم خوزستان در برابر تجاوز نظامی عراق، نظریه‌های بعضی را در مورد یک جنبش اصیل و تاریخی جدایی طلب نفی کرد (کریمی فرد، ۱۳۹۳)؛ به این دلیل که هنگام تهاجم ارتش عراق، نه تنها ساکنان خوزستان علیه دولت مرکزی به پا نخواستند بلکه با همبستگی و همگرایی و رگبار مسلسل به استقبال نیروهای عراقی شتافتند؛ بنابراین مقاومت مردم شهرهای خوزستان، بسیاری از کاستی‌ها و نواقص را جبران کرد و همین امر نقش بسیار تعیین‌کننده در ناکامی ارتش عراق و کشورهای دیگر داشت. پس می‌توان گفت که مقاومت همیشگی عشایر لر و عرب خوزستان، ریشه در باورها و اعتقادات آنان در گرایش به هویت ملی و کلان‌تر تحت عنوان "سرزمین و کشور ایران" داشت به طوری که پیوندهای مذهبی و تاریخی این منطقه را دارای چنان هویت ایرانی گردانیده است که مردمانش با مقاومت و مخالفت در برابر دولت‌های متخاصم منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای که با تبلیغات و وعده‌های فراوان سعی در تحریک و همگرایی آنان با خود دارند، را نشان می‌دهد؛ زیرا پیوند عوامل اعتقادی و باورهای آنان با سرزمین و کشورشان، محکم‌تر از آن است که بتوان با پیش کشیدن مسائل قومی و نژادی آن‌ها را از هم جدا کرد؛ بنابراین جنگ تحمیلی زمینه بروز و نقش‌آفرینی این اعتقادات و باورهای نهفته را در میان قوم لر و عرب ایران فراهم کرد (لهستانی‌زاده و همکاران، ۱۳۸۸).

بر این اساس و با نگاهی به چالش‌های قومی یکصد سال اخیر، به ویژه بعد از تحولات مشروطه‌خواهی و جنگ جهانی دوم، مشخص می‌گردد که گرایش‌های قومی در ایران مورد توجه قدرت‌های خارجی و ابزار اعمال فشار آنان بر حکومت مرکزی بوده است؛ و خوزستان به‌عنوان راهبردی‌ترین استان ایران در سده بیستم میلادی بیش از هر استان دیگر کشورمان در معرض طرح‌های تجزیه طلبی بیگانگان بوده است. دول آمریکا و انگلیس و هم‌پیمانان منطقه‌ای‌شان، به‌عنوان بزرگترین طراحان، مجریان و پشتیبانان طرح تجزیه این خطه از ایران می‌باشند، اما تا به امروز موفق نشده‌اند (جعفرزاده و بویه، ۱۳۹۶).

البته در جهان امروز، بحران‌های جوامع بشری در نابرابری‌های اجتماعی- فرهنگی و فقدان عدالت اجتماعی و اقتصادی ریشه دارد. رشد سریع و نامتقارن و اختصاص غیراصولی منابع و امکانات به مناطق برخوردار و محرومیت مناطق پیرامونی، شکاف منطقه‌ای را در سطح کلان موجب شده‌اند. در واقع وجود نابرابری‌ها سبب شده، شکاف توسعه بین نواحی توسعه‌یافته و مناطق

محروم، روزبه‌روز بیش‌تر شود و عدالت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی مفهوم خود را از دست بدهد. همچنین محرومیت نواحی محروم تداوم یابد و نواحی مرکزی امکانات بیش‌تری را در خود متمرکز کنند. این امر نه‌تنها باعث رشد و توسعه کشور نشده، بلکه روند کلی توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی را نیز ناعادلانه‌تر و آهسته‌تر کرده است و به جای همگرایی اقوام سبب واگرایی قومیت‌های مختلف از مرکز می‌گردد که متأسفانه در استان خوزستان و قوم لر و عرب با همه پیوندهای موجود، به چشم می‌خورد (بهرامی‌پاوه، ۱۳۹۷).

۲- ادبیات تحقیق

در پهنه جغرافیای ایران، اقوام چندی زندگی می‌کنند که برای قرن‌های متمادی، همزیستی نسبتاً مسالمت‌آمیزی داشته‌اند؛ اما مطالعه آن هم در جهان و به‌خصوص ایران، قدمت زیادی ندارد. واژه قومیت در اوایل دهه ۱۹۷۰ میلادی توسط واکر کونور^۱ پدید آمد؛ بنابراین قومیت در علوم اجتماعی واژه نسبتاً جدیدی است و مفهوم آن همواره با گسترش حیطه مطالعات تغییر یافته است. به نظر آنتونی گیدنز^۲ قومیت، مفهومی است که معنای مطلقاً اجتماعی دارد و به رفتارها و چشم‌اندازهای فرهنگی اشاره دارد که سبب تمایز یک اجتماع از دیگران می‌شود. اعضای گروه قومی، خودشان را به لحاظ فرهنگی متمایز از دیگر گروه‌ها در جامعه می‌بینند و خود آن‌ها نیز توسط دیگران متمایز در نظر گرفته می‌شوند. مهم‌ترین خصوصیات قومی که آن‌ها را از دیگران جدا می‌کند؛ زبان، تاریخ، تبار، مذهب، سبک لباس پوشیدن و نوع زینت کردن است. همه این تفاوت‌ها، فرهنگی و آموختنی‌اند. در معنای جدید قومیت باید گفت که در دهه ۶۰ قرن ۲۰، قوم و قوم‌گرایی در مقابل مفهوم ملت قرار می‌گرفتند که تبلوری از دولت ملی بود. به هر رو، قومیت از سال‌های میانی قرن ۲۰، به یکی از مفاهیم اصلی در علوم اجتماعی تبدیل شد و تا به امروز به‌صورت موضوعی اساسی در مطالعات و پژوهش‌های کاربردی باقی‌مانده است (نقدی و همکاران، ۱۳۹۲).

۲-۱- قوم و قومیت

قوم یک گروه انسانی، نژادی است که از زبان و فرهنگ و روش زندگی و تمنیات گروهی ویژه‌ای در چارچوب یک شاخه بزرگی نژادی برخوردار است که حتی از دیگر گروه‌های نژادی خود قابل تشخیص و تفکیک می‌گردد. قوم عبارتست از: یک جمعیت انسانی مشخص با یک افسانه اجدادی مشترک، خاطرات مشترک، عناصر فرهنگی، پیوند با یک سرزمین تاریخی یا وطن و غیر آن از حس منافع و مسئولیت. قومیت به‌عنوان هویتی فراملی همواره مطرح بوده و اگر فرآیند ملت‌سازی به‌صورت کامل انجام نشده باشد، می‌تواند محوری برای ادعاهای گریز از مرکز مطرح شود و به‌عنوان وسیله‌ای برای هویت‌یابی در جوامع چندفرهنگی و چندنژادی و یا تلاش در جهت وحدتی روانشناسانه بر مبنای یک عنصر ذهنی یا واقعی مانند خون و سرنوشت مشترک تعریف شده است. برخی از نویسندگان قومیت را به‌عنوان مجموعه‌ای مرکب از وفاداری‌ها به‌جا مانده از مرحله ابتدایی توسعه اجتماعی می‌دانند که ضرورتاً باید جای خود مشارکت سیاسی را به عقلانیت اقتصادی به‌عنوان نیروی محرکه اصلی رفتار آدمیان بدهد (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۹۲).

۲-۲- تعریف لغوی قوم و قومیت و مشتقات آن

کلمه قوم یا Ethnie در فرانسه و Ethnic در انگلیسی از ریشه یونانی Ethnikos مشتق شده است. اگر چه در ترجمه برخی از مشتقات این کلمه (از جمله Ethnology و یا Ethnography) واژه «مردم» به‌جای واژه «قوم» به کار برده می‌شود؛ اما در اغلب موارد از واژه قوم در ترجمه فارسی استفاده شده است. فرهنگ فارسی معین، در مورد واژه «قوم» گفته است: «گروه مردم (از زن و مرد)، کسی که با شخصی قرابت داشته باشد، خویشاوند، اقوام.» در «فرهنگ کامل انگلیسی- فارسی» آریان‌پور، Ethno به‌عنوان پیشوند به کار رفته و به معنی «نژاد» و «مردم» و «فرهنگ» و «وابسته به نژاد» بیان شده است. Ethnology نیز نژادشناسی،

^۱ Walker Connor

^۲ Anthony Giddens

قوم‌شناسی، علم مطالعه نژادها و قوم‌ها معنی شده است. از نظر وبستر^۳ نیز قومیت (اسم) یعنی خصوصیت قومی یا خویشاوندی قومی، ملی، نسلی (تناسلی) (رحمانی‌فضلی و همکاران، ۱۳۹۴).

۲-۳- آهم تعاریف اندیشمندان از قوم، گروه قومی و قومیت

قوم و قومیت از پُرابهام‌ترین واژه‌ها بوده و به همین دلیل تعاریف متعدد و پراکنده‌ای در این موضوع وجود دارد که به اهم آن‌ها اشاره می‌شود:

۱- مارتین بالمر^۴ معتقد است؛ یک گروه قومی، اجتماع کوچکی از انسان‌ها در درون جامعه‌ای بزرگتر است که به صورت «واقعی» یا «احساسی و ادراکی» دارای اصل و نسب مشترک، خاطرات مشترک و گذشته تاریخی- فرهنگی مشترک است؛ علاوه بر این، دارای یک یا چند عنصر سمبلیک نظیر: خویشاوندی، مذهب، زبان، سرزمین و خصوصیات ظاهری و فیزیکی مشترک می‌باشد که هویت گروهی آنان را از گروه‌های دیگر متمایز می‌سازد و اعضای آن به تعلقات گروهی- قومی خویش آگاهی دارند.

۲- ماکس وبر^۵ در تعریف گروه قومی می‌گوید: «گروه‌های انسانی که دارای باوری ذهنی به اجداد مشترک هستند باوری که دلیل آن می‌تواند شباهت‌های فیزیکی، شباهت در رسوم، حافظه و خاطرات مشترکی باشد ...».

۳- فردریک بارث^۶ معتقد است: «... جمعیتی که دارای خودمختاری در بازتولید زیستی خود و ارزش‌های فرهنگی بنیادین مشترکی باشد، درون اشکال فرهنگی با وحدت آشکاری گردهم آمده باشند، یک میدان ارتباطی و کنش متقابل بسازند و دارای احساس تعلق به یک واقعیت بیرونی باشند که آن‌ها را از دیگران تفکیک کند.»

۴- از نظر مارتین و جان سولوموز^۷؛ قومیت به گروهی اشاره دارد که با ویژگی‌های بنیادی از قبیل: زبان، آداب و رسوم و میراث تاریخی، از سایر گروه‌های اجتماعی که دارای پیوستگی و همبستگی نژادی هستند، متمایزند.

۵- از نظر آنتونی دی اسمیت^۸ قوم عبارتست از: «یک جمعیت انسانی مشخص با افسانه اجدادی مشترک، خاطرات مشترک، عناصر فرهنگی، پیوند با یک سرزمین تاریخی یا وطن و میزانی از حس منافع و مسئولیت.»

۶- از نظر تیم برتون^۹، «قوم یک مجموعه اجتماعی تمایز یافته، بسته و پایدار معرفی می‌شود که ریشه‌های خود را در گذشته‌ای اسطوره‌ای تصور می‌کنند و عموماً دارای نام، رسم‌ها، ارزش‌ها و زبان مشترک است» (متقی و همکاران، ۱۳۹۴).

۲-۴- انواع سیاست‌های قومی

انواع سیاست‌های قومی عبارتند از:

۲-۴-۱- تکثرگرایی

منظور از سیاست قومی تکثرگرایی حفظ یا تشدید تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی که تنوع گروهی و حفظ مرزها و جداکننده گروه‌های قومی را تشویق و ترغیب می‌کند؛ این سیاست تقریباً در مقابل همانندسازی قرار دارد و در کل به دنبال حفظ

^۳ . Webster
^۴ . Martin Ballmer
^۵ . Max Weber
^۶ . Fredrik Barth
^۷ . John Solomos
^۸ . Anthony D. Smith
^۹ . Tim Burton

و یا افزایش تمایزات هست. در این نوع سیاست، اقوام و گروه‌ها استقلال خود را در زمینه‌های فرهنگی و ساختاری و ارتباطات حفظ کرده؛ ولی در قدرت سیاسی و اقتصادی در حالتی متوازن و وابسته می‌باشند. همچنین در این نوع سیاست، جدا شدن گروه‌ها و قومیت‌ها به صورت داوطلبانه و نه تحمیلی می‌باشد. در این جوامع گروه‌های قومی تبدیل به گروه‌ها و ذینفع سیاسی می‌شوند که بر سر منافع اجتماعی با هم رقابت می‌کنند. از لحاظ نظری نیز این تفاوت‌های رقابت‌برانگیز در متن مجموعه‌ای از ضوابط سیاسی که مورد قبول همگان است قرار دارد و از این رو شکاف و تفاوت‌های جدی بین گروه‌ها را کاهش می‌دهد؛ به طوری که این گروه‌ها دارای یک نظام سیاسی، اقتصادی مشترک می‌باشند. در این نوع جامعه تفاوت‌ها و ویژگی‌های فرهنگی ساختاری توسط دولت حمایت و صیانت می‌شود. ضوابط سازمانی در جهت تشویق و توزیع متناسب پاداش‌های اجتماعی بر اساس قومیت، تدارک دیده می‌شود. گوردون^{۱۰} به موارد فوق تحت عنوان تکرگرایی صنفی اشاره دارد. تکرگرایی قومی نقطه مقابل همانندسازی است تکرگرایی نیز مانند همانندسازی دارای ابعاد و اشکال متفاوتی است، اما در همه موارد آن حفظ و یا حتی تشدید تفاوت‌های موجود میان گروه‌های قومی مفروض دانسته شده است؛ بنابراین سیاست‌هایی که به جهت حمایت از تکرگرایی طراحی شده‌اند، تنوع گروهی و حفظ مرزهای جداکننده گروه‌های قومی از یکدیگر را تشویق و ترغیب می‌نماید (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۹۲).

۲-۴-۲- همانندسازی

همانندسازی، فرآیند تقلیل خط تمایز بوده و زمانی رخ می‌نماید که اعضاء دو یا چند جامعه گروه‌های نژادی و یا گروه‌های اجتماعی کوچکتر با یکدیگر روبرو شوند؛ بنابراین همانندسازی را می‌توان ایده‌آلی منسجم‌ساز برشمرد که جوامع چندقومیتی به سوی آن حرکت و سیاست‌های دولت و ایدئولوژی‌ها بر اساس آن شکل می‌گیرند. هدف سیاست‌های همانندسازی به گفته بارت و توئل^{۱۱} عبارتند از: «ترکیب بیولوژیکی، فرهنگی، اجتماعی و روانی گروه‌های متمایز و منفرد به منظور ایجاد یک جامعه بدون تفاوت‌های قومی است.» همانندسازی در شکل کاملش چه برای جامعه به عنوان یک کل و چه گروه‌های مشخص درون جامعه کمتر حاصل می‌آید. در فرانسه برای امر همانندسازی افراد بومی تلاش فراوانی شد و به افرادی که از خود همانندی بیشتری با فرهنگ فرانسوی نشان می‌دادند از موقعیت بالاتری برخوردار می‌شدند (ساسانیان، ۱۳۹۷).

الف) همانندسازی فرهنگی: همانندسازی به عنوان فرآیندی اجتماعی ممکن است مشتمل بر دو بُعد باشد: فرهنگی و ساختاری. بُعد فرهنگی بیانگر تبعیت و پیروی یک گروه قومی از خصایص فرهنگی گروه دیگر در زمینه‌هایی مانند: آداب و رسوم اجتماعی و ... می‌باشد. غایت امر آن است که از رهگذر اجرای فرآیند همانندسازی فرهنگی، گروه‌های فرهنگی متمایز و متنوع و از لحاظ رفتارها و ارزش‌هایشان قابل تمیز و تشخیص از یکدیگر نباشند. همانندسازی گروه‌های قومی و اقلیت با فرهنگ اکثریت، اغلب از طریق توسعه اقتصادی و گسترش حقوق دموکراتیک امکان‌پذیر می‌شوند.

ب) همانندسازی ساختاری: همانندسازی ساختاری سطح بالاتری از تعامل اجتماعی میان گروه‌های مختلف قومی را مدنظر قرار می‌دهند. در همانندسازی ساختاری اعضای گروه‌های قومی اقلیت در نهادهای مختلف جامعه پخش شده و با اعضای گروه حاکم وارد قراردادهای اجتماعی می‌شوند و در آخرین مرحله به محو وضعیت اقلیت قومی می‌انجامد. همانندسازی ساختاری ممکن است در دو سطح مجزا از تعامل اجتماعی صورت پذیرد: سطح ابتدایی یا شخصی و سطح ثانویه یا رسمی. جدی‌ترین مسائل یکپارچه‌سازی در جایی اتفاق می‌افتد که گروه اقلیت دارای مشکلات مهم اقتصادی نیز هستند؛ در اینجا است که خطوط طبقه‌بندی با هم تلاقی می‌کنند (صفایی و همکاران، ۱۴۰۰).

۲-۴-۳- سیاست ترجیحی قومی

هدف اصلی این سیاست و برنامه، بهبود وضعیت اقتصادی اقلیت‌های قومی است. اقلیت به گروهی از جمعیت اشاره دارد که به دلایل مختلف از لحاظ فرهنگی، زبانی، یا باورها از گروه حاکم و قدرتمند جامعه متمایز هستند و معمولاً در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و

^{۱۰} Gordon
^{۱۱} . Barrett & Tuell

اجتماعی، و به طور کلی در تعیین سرنوشت جامعه، به حاشیه رانده شده‌اند. اقلیت‌های قومی که در گذشته با تبعیض‌های شدید مواجه بوده‌اند، برای جبران نابرابری‌ها تلاش کرده‌اند دسترسی برابر به نهادهای اصلی اجتماعی را ترویج دهند و توزیع عادلانه‌تر قدرت و منابع در جوامع چندقومی را محقق سازند. سیاست‌هایی با همین اهداف نیز در سایر جوامع چندقومی به اجرا درآمده است (میرحیدر، ۱۳۹۴).

۲-۵- دیدگاه‌های مرتبط با قومیت

پراکندگی دیدگاه‌ها در مورد تعاریف و ملاک‌های تعیین‌کننده قومیت، خود بخشی از اختلاف‌نظر پیرامون مسأله است و بخش مهم‌تری از آن به منشأ پیدایش قومیت مربوط می‌شود. در واقع اختلاف دیدگاه اصلی درباره قومیت در همین رابطه وجود دارد و نه در تعریف آن. اختلاف اصلی نیز بر سر این است که آیا گروه قومی یا قومیت به‌عنوان پدیده‌های سیاسی ریشه کهن دارند یا در زمره پدیده‌های تازه‌یافته قرار دارند. مطالعه قومیت علی‌رغم سابقه نسبتاً کم، دارای ادبیات غنی در علوم اجتماعی است و دیدگاه‌های مختلفی از زوایای متفاوت به این پدیده پرداخته‌اند (ساسانیان، ۱۳۹۷).

۲-۵-۱- کهن‌گرایی / ازلی‌انگاری

اصطلاح کهن‌گرایی در ابتدا توسط ادوارد شیلز^{۱۲} ساخته شد و گیلفورد گیرتز^{۱۳} در دهه ۱۹۵۰ آن را بسط داد. بعدها پژوهشگرانی مثل ون دن برگ^{۱۴}، مسترز^{۱۵} و واکر کونور، در بوجود آمدن چشم‌اندازهای جدید در مکتب کهن‌گرا سهیم بودند. کهن‌گرایان و یا ازلی‌انگاران بر این عقیده‌اند که قومیت و روابط قومی جزء روابط اولیه و مسلم بشری هستند و ملت‌ها جنبه تاریخی و کهن دارند. دولت‌ها، احزاب، دیوان‌سالاری و سیاست، همه بیش‌وکم تجلی عمومی این ویژگی‌ها و شکاف از قبل موجود قومی و هویت‌های فرهنگی هستند. این رویکرد دارای سه دیدگاه است:

(الف) زیست‌شناسی اجتماعی: زیست‌شناسان اجتماعی بر این باورند که ملت و گروه‌های قومی می‌توانند از انگیزه یا تولیدمثل ژنتیکی افراد برای به حداکثر رساندن سرمایه‌های ژنی مشترک ناشی باشند. ون دن برگ، مدافع اصلی این رویکرد است.

(ب) رویکرد فرهنگی: این رویکرد که می‌توان آن را «ازلی‌انگاری هویت فرهنگی» خواند، عموماً تداعی‌کننده آثار ادوارد شیلز و گیلفورد گیرتز است. الر و کافلن^{۱۶} مدعی‌اند که مفهوم ازلی‌انگاری هویت قومی به کار رفته در آثار این نویسندگان، محتوی سه ایده اصلی است:

- ۱- هویت‌ها یا تعلقات ازلی، «داده شده» متقدم، غیرمشتق، مقدم بر همه تجارب و تعاملات هستند و در واقع، همه تعاملات در درون واقعیت‌های ازلی صورت می‌گیرند. ازلی بیش از آن که جامعه‌شناسانه باشند، «طبیعی» یا حتی «معنوی» هستند ... هیچ منبع اجتماعی ندارند. به همین سان، این چیزها ازلی خوانده می‌شوند، با این فرض که پیشینه طولانی دارند.
- ۲- احساسات ازلی، «توصیف‌ناپذیر»، پُر قدرت، و اجبارآمیزند ... اگر فردی عضو گروه باشد، ضرورتاً تعلقات خاص آن گروه و رویه‌های آن (به‌ویژه زبان و فرهنگ) را احساس خواهد کرد.
- ۳- ازلی‌انگاری هویت قومی اساساً مسأله احساس و عاطفه است.

(ج) رویکرد طبیعی: دیرینه‌گرایان نوعی نگاه آرگانیکی به پدیده ملت دارند و معتقدند که ملت، پدیده‌ای طبیعی است نه مخلوق قراردادهای و زدوبندهای سیاسی. شلایر ماخر و هردر^{۱۷} از جمله افرادی بودند که از نظریه طبیعی بودن ملت حمایت می‌کردند (باقری و همکاران، ۱۴۰۱).

^{۱۲} Edward Shils
^{۱۳} Clifford Geertz
^{۱۴} van den Berg
^{۱۵} Masters
^{۱۶} Eller & Coughlan
^{۱۷} Schleier Macher & Herder

۲-۵-۲- ابزار گرایان / نوگرایی

طرفداران مکتب نوگرایی که به ابزارگرایی نیز مشهورند دیدگاه‌های گُهن‌گرایان را مورد انتقاد قرار می‌دهند و بر این باورند که وابستگی‌های قومی در طول زمان دچار دگرگونی می‌شود و به همین دلیل نمی‌توان آن را گُهن و دائمی دانست. به عبارت دیگر نوگرایان، ملت، قومیت، ملت و نظایر آن را پدیدهٔ برساخته و مُدرن می‌دانند. بندیکت اندرسون^{۱۸} با انتشار کتاب تأثیرگذار جوامع خیالی (۱۹۸۳)، و اریک جی. هابزباوم^{۱۹} با توجه به مسألهٔ «اختراع سنت» از جمله صاحب‌نظران این دیدگاه به حساب می‌آیند. از نظر اندرسون استاد دانشگاه کرنل^{۲۰}، قومیت و ناسیونالیسم^{۲۱} به‌عنوان ایدئولوژی‌های عصر مُدرن، همراه با مرگ مذاهب جهانی و سنت پادشاهی ظهور کرده است. در واقع به نظر اندرسون، ناسیونالیسم محصول «سرمایه‌داری چاپ» است و ملت‌ها جوامع تخیلی‌اند که در شرایط مُدرن ویژهٔ سرمایه‌داری غیرمذهبی در خدمت نیازهای روانی و اقتصادی هستند. افرادی که یکدیگر را نمی‌شناسند، قادرند از طریق جهان چاپ و مطبوعات، در یک زمان و مکان همگن و قابل درک که به یک جامعه و نسل تخیلی متعلق است به سر برند (میرحیدر، ۱۳۹۴).

بندیکت اندرسون با انتشار کتاب تأثیرگذار جوامع خیالی (۱۹۸۳)، نقش مؤثری در ادبیات ناسیونالیسم داشت. از نظر وی، جوامع از این حیث خیالی‌اند که حتی افراد کوچکِ کوچک‌ترین ملت‌ها نیز هم‌قطاران خود را نمی‌شناسند؛ اما همهٔ آن‌ها تصویری از ملت در ذهن دارند. به عقیدهٔ اندرسون، ناسیونالیسم خود یک محصول فرهنگی است که به‌وسیلهٔ شیوه‌های همانندسازی با هم‌میهن‌ها ایجاد گردیده است. به نظر وی، نابودی دولت‌های مذهبی (امپراطوری- خلافت) و به‌دنبال آن آغاز شیوه‌های نوین ارتباطات ناشی از فن‌آوری نوین «سرمایه‌داری چاپی» باعث می‌شود تا وجود اجتماعات مستقل خیالی، هم ممکن و هم ضروری گردد (بختیارپور و همکاران، ۱۳۹۰).

۳- روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و توسعه‌ای است. این پژوهش بر اساس چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز و از جهت روش انجام آن در زمره تحقیقات توصیفی- تحلیلی می‌باشد. پژوهش حاضر از حیث موضوعی در زمره موضوع‌های امنیتی به‌شمار آمده است. به لحاظ مکانی استان خوزستان را پوشش داده و از نظر زمانی مربوط به سال ۱۴۰۲ می‌باشد.

۴- تفسیر یافته‌ها

ویژگی دموگرافیک خبرگان

ویژگی دموگرافیک خبرگان در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۱- ویژگی دموگرافیک خبرگان

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	فراوانی	درصد
سن	۲۰	۱۸٪
کمتر از ۳۵ سال		

^{۱۸} . Benedict Anderson^{۱۹} . Eric J. Hobsbawm^{۲۰} . Cornell University^{۲۱} . nationalism

ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	فراوانی	درصد
۳۵ تا ۴۵ سال	۹	۴۵٪
۴۵ سال و بیشتر	۱۱	۳۷٪
کارشناسی	۱۴	۲۷٪
کارشناسی ارشد	۲۰	۷۳٪
دکتری	۶	
۱۰ تا ۲۰ سال	۷	۶۳٪
بالای ۲۰ سال	۳۳	۳۷٪
کل	۴۰	۱۰۰٪

مرحله اول: آشنایی با داده‌ها

برای اینکه محقق با عمق و گستره مضمون داده‌ها آشنا شود لازم است که خود را در آن‌ها تا اندازه‌ای غوطه‌ور سازد. غوطه‌ور شدن در داده‌ها معمولاً شامل «بازخوانی مکرر داده‌ها» و خواندن داده‌ها به صورت فعال (یعنی جستجوی معانی و الگوها) است. در این مرحله، به مطالعه تاثیر همگرایی بر عوامل سیاسی اقوام استان خوزستان، قوم لر (بهمنی و بختیاری) و قوم عرب از متون مصاحبه مبادرت ورزیده می‌شود.

در این مرحله محقق پس از بررسی مصاحبه‌ها به دلیل اینکه بیشتر پاسخ‌ها دیگر نکات جدیدی در بر نداشت، فرایند کدگذاری را آغاز نمود، که در ادامه جدول‌های کدگذاری شده که شامل بخشی از گفته‌های مصاحبه‌کننده، کدهای معنایی، مضامین پایه و مضامین سازمان دهنده مرتبط است آورده شده است. از بین ۲۰ مصاحبه صورت گرفته ۶ کد استخراج شد. فراوانی کدهای استخراجی از ۲۰ مصاحبه صورت گرفته به شرح جدول ۲ می‌باشد:

جدول ۲: فراوانی مصاحبه‌ها

تعداد کد استخراجی	مصاحبه شونده
۵	مصاحبه شماره ۱
۲۰	مصاحبه شماره ۲
۱۰	مصاحبه شماره ۳
۱۰	مصاحبه شماره ۴
۷	مصاحبه شماره ۵
۴	مصاحبه شماره ۶
۸	مصاحبه شماره ۷
۹	مصاحبه شماره ۸
۶	مصاحبه شماره ۹
۱۱	مصاحبه شماره ۱۰
۳	مصاحبه شماره ۱۱

تعداد کد استخراجی	مصاحبه شونده
۲	مصاحبه شماره ۱۲
۴	مصاحبه شماره ۱۳
۱	مصاحبه شماره ۱۴
۵	مصاحبه شماره ۱۵
۲۰	مصاحبه شماره ۱۶
۱۰	مصاحبه شماره ۱۷
۱۰	مصاحبه شماره ۱۸
۷	مصاحبه شماره ۱۹
۴	مصاحبه شماره ۲۰
۱۰۰	جمع

مرحله دوم: ایجاد کدهای اولیه

مرحله دوم زمانی شروع می شود که محقق داده ها را خوانده و با آن ها آشنایی پیدا کرده است. این مرحله شامل ایجاد کدهای اولیه از داده ها است. کدها یک ویژگی داده ها را معرفی می نمایند که به نظر تحلیل گر جالب می رسد. داده های کدگذاری شده از واحدهای تحلیل متفاوت هستند.

کدگذاری را می توان به صورت دستی یا از طریق برنامه های نرم افزاری انجام داد. در پژوهش حاضر به دلیل اینکه کدگذاری به روش دستی انجام گرفته است، در ابتدا داده ها به وسیله نوشتن یادداشت بر روی متنی که تحلیل می شود و با استفاده از رنگی کردن به وسیله مداد انجام مشخص شد. همچنین می توان ابتدا کدها را مشخص کرد و سپس آن ها را با خلاصه داده هایی که کد را نشان می دهند تطابق داد. نکته مهم در این مرحله این است که همه خلاصه داده ها کدگذاری شده و در قالب هر کد مرتب شده اند و در این مرحله، شاخص های مرتبط باهدف مطالعه تاثیر همگرایی بر عوامل سیاسی اقوام استان خوزستان، قوم لر (بهمنی و بختیاری) و قوم عرب، استخراج می گردد. پس از علامت گذاری بر روی جمله های بااهمیت، به هر یک از آن ها یک کد اختصاص داده و یک دسته مفهومی برای آن در نظر گرفته شده است

مرحله سوم: جستجوی مقوله ها

این مرحله شامل دسته بندی کدهای مختلف در قالب مضامین بالقوه، و مرتب کردن همه خلاصه داده های کدگذاری شده در قالب مضامین مشخص شده است. درواقع محقق، تحلیل کدهای خود را شروع کرده و در نظر می گیرد که چگونه کدهای مختلف می توانند برای ایجاد یک مضمون سازمان دهنده ترکیب شوند. در این مرحله، با غربالگری، حذف کدهای تکراری و یکپارچه نمودن کدهای هم معنی، شاخص های استخراج شده از متون مصاحبه ها مقوله بندی می شوند. در این پژوهش ۶ کد اولیه استخراج شد که با توجه به اینکه برخی از کدها دارای معنی مشابه بودند در یک دسته قرار گرفتند که بعد از یکپارچه نمودن کدهای هم معنی ۲۵ کد شناسایی شد که به شرح جدول زیر می باشند.

جدول ۳- کدگذاری اولیه متون

مفهوم استخراجی	متن مصاحبه
سیاسی	۱- شرکت در مناسبت های دینی و انقلابی (راهپیمایی، مراسمات مذهبی و دینی...)
سیاسی	۲- انتخابات
سیاسی	۳- انتصابات مدیران
سیاسی	۴- جریان ها و تشکیل های سیاسی
سیاسی	۵- مشارکت مردم در مسائل سیاسی
سیاسی	۶- تمرکز ضدایی در سیاست ها و تصمیمات

جدول ۴- مضامین، مقوله ها و گزاره های مفهومی

سیاسی	۱- شرکت در مناسبت های دینی و انقلابی (راهپیمایی، مراسمات مذهبی و دینی...)
سیاسی	۲- انتخابات در همگرایی قوم لر و عرب در استان خوزستان
سیاسی	۳- انتصابات مدیران در استان خوزستان در همگرایی قوم لر و عرب در استان خوزستان
سیاسی	۴- جریان ها و تشکیل های سیاسی در همگرایی قوم لر و عرب

سیاسی	۵- مشارکت مردم در مسائل سیاسی (شرکت در مناسبات انقلابی) در همگرایی قوم لر و عرب
سیاسی	۶- تمرکز ضدایی در سیاست ها و تصمیمات (مرکززدایی در سطح سازمان‌های دولتی به مفهوم تفویض و واگذاری اختیار به سطوح پایینی و در سطح دولت به معنای تفویض قدرت (در مسائل اداری و سیاسی) به واحدها و تشکیلات محلی) در همگرایی قوم لر و عرب

-مرحله چهارم: بازبینی مقوله‌ها

مرحله چهارم زمانی شروع می‌شود که محقق مجموعه‌ای از کدها را ایجاد کرده و آن‌ها را مورد بازبینی قرار می‌دهد. این مرحله شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه کدها است. مرحله اول شامل بازبینی در سطح خلاصه‌های کدگذاری شده است. در مرحله دوم اعتبار کدها در رابطه با مجموعه داده‌ها در نظر گرفته می‌شود. اگر نقشه مضامین به‌خوبی کار کند، آنگاه می‌توان به مرحله بعدی رفت؛ اما، چنانچه نقشه به‌خوبی با مجموعه داده‌ها همخوانی نداشته باشد، محقق باید برگردد و کدگذاری خود را تا زمانی که یک نقشه مضامین رضایت‌بخش ایجاد شود ادامه دهد. محقق در انتهای این مرحله بایستی آگاهی کافی از اینکه مضامین مختلف کدام‌ها هستند، چگونگی تناسب آن‌ها با یکدیگر و کل داستانی که آن‌ها درباره داده‌ها می‌گویند در اختیار داشته باشد. شاخص‌های استخراج‌شده از متون مصاحبه‌ها، پس از مقوله‌بندی اولیه، مجدداً غربال‌شده و شاخص‌های اضافی یا فاقد ارزش لغوی در راستای ارائه الگوی پژوهش، حذف می‌گردند.

-مرحله پنجم: تعریف و نام‌گذاری مقوله‌ها

مرحله پنجم زمانی شروع می‌شود که یک نقشه رضایت‌بخش از مضامین وجود داشته باشد. محقق در این مرحله، کدهایی را که برای تحلیل ارائه کرده، تعریف کرده و مورد بازبینی مجدد قرار می‌دهد، سپس داده‌ها داخل آن‌ها را تحلیل می‌کند. به‌وسیله تعریف و بازبینی کردن، ماهیت آن چیزی که یک مضمون پایه در مورد آن بحث می‌کند مشخص‌شده و تعیین می‌گردد که هر مضامین سازمان دهنده کدام جنبه از مضامین پایه را در خود دارد. در این مرحله نام‌گذاری کدهای اصلی و فرعی پژوهش شکل گرفته و برای هر دسته از کدهای استخراج‌شده از متون مصاحبه، کدی مشخص در نظر گرفته می‌شود.

مرحله ششم: تهیه گزارش

مرحله ششم زمانی شروع می‌شود که محقق مجموعه‌ای از کدها کاملاً آبدیده در اختیار داشته باشد. این مرحله شامل تحلیل پایانی و نگارش گزارش است. پژوهش حاضر با بررسی و دسته‌بندی کدهای توصیفی حاصل از متون مصاحبه، ۵۲ شاخص را شناسایی نموده و با توجه به شباهت و قرابت معنایی آن‌ها، مفهوم اصلی دسته‌بندی نموده است که در ۵ گروه ۱- سیاسی، ۲- اجتماعی، ۳- فرهنگی - مذهبی، ۴- امنیتی- نظامی، ۵- اقتصادی جای داده شدند. یادآوری این مهم ضروری است که مضامینی تحلیل‌شده جنبه قطعیت نداشته و صرفاً در این پژوهش قابل استناد هستند.

بخش کمی اشاره به توصیف مشخصات دموگرافیک افراد مورد پژوهش دارد. در بخش کیفی پژوهش (بررسی متون و مصاحبه با خبرگان) به ابعاد و مولفه و شناسایی عوامل و الزامات سیاسی همگرایی اقوام بزرگ استان خوزستان، قوم لر (بهمنی و بختیاری) و قوم عرب پاسخ داده شده است.

بعد از مصاحبه با افراد خبره به استخراج کدها پرداخته شد. قابل ذکر است که پس از انجام مصاحبه اشباع نظری حاصل شد. بدین گونه که کدهای استخراج شده جدیدی در مصاحبه ۲۰ به مجموع کدها اضافه نشد و کدهای استخراجی تکراری بودند.

تعریف و نام‌گذاری مقوله‌ها

جریان‌ها و تشکیل‌های سیاسی

شکوفایی احزاب و جریان‌های سیاسی، یکی از نشانه‌های میزان توسعه-یافتگی در جوامع محسوب می‌شود. در ایران معاصر و از زمان شکل-گیری نهضت مشروطیت، جریان‌های سیاسی، فراز و نشیب-های متعددی را پشت سرگزرانده و می‌توان گفت؛ جریان-های سیاسی در ایران هنوز به مرحله نهادینگی و ثبات نرسیده و مشخصه بارز جریان-شناسی-سیاسی در ایران، واگرایی جریان‌های-سیاسی در طی دهه-های اخیر است و این خود می‌تواند، یکی از دلایل ناپایداری، مقطعی و موسمی-بودن فعالیت احزاب-سیاسی در ایران به-شمار آید (رمضانی و همکاران، ۱۴۰۱).

تمرکز ضدایی در سیاست‌ها و تصمیمات (مرکززدایی در سطح سازمان‌های دولتی به مفهوم تفویض و واگذاری اختیار به سطوح پایینی و در سطح دولت به معنای تفویض قدرت (در مسائل اداری و سیاسی) به واحدها و تشکیلات محلی)

در حالت اول منجر به کاهش فاصله قدرت در ساختار سازمانی بین سطوح مختلف ساختار و در دومی فاصله قدرت بین دولت و مردم کاهش می‌یابد. تمرکززدایی به معنای نزدیک سازی دولت و مردم یا کاهش فاصله قدرت بین دولت و مردم است. تمرکززدایی می‌تواند قدرت انتخاب افراد محلی در سیاستگذاری‌ها را بیشتر و پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری مقامات محلی را افزایش دهد (بانک جهانی، ۱۳۷۸: ۳۰۹). جایگاه یا پست سازمانی در ساختار هر سازمان، نشانگر قدرت قانونی صاحب آن پست است. هر چه در سلسله‌مراتب سازمانی به سمت بالا و مرکز حرکت می‌کنیم، قدرت مقام و فاصله قدرت با سطوح پایین و محلی بیشتر می‌شود. بنابراین هر گونه تغییر در ساختار منجر به تغییر در روابط قدرت بین کنشگران می‌گردد. تغییر ساختاری یعنی تخصیص مجدد اختیارات قانونی، تجدید ساختار که در سطح وسیع رخ می‌دهد موجب افزایش یا کاهش شدید قدرت می‌شود. «میل به رشد و فربه‌گی، تمرکز قدرت در دست تعدادی معدود و روابط عمودی یک سویه، سه عنصر مهم بوروکراسی در افزایش فاصله قدرت بین فرادستان و فرودستان است» (دفت، ۱۳۸۷: ۷۹۷) که مورد انتقاد بسیاری از صاحب‌نظران قرار گرفته‌اند. «شهرت، نفوذ و پول اغلب با شاخص تعداد افراد زیردست تعیین می‌گردد» (هیکس و گولت، ۱۳۷۳: ۱۸). یکی از اساسی‌ترین تغییرات در مؤسسات جدید، تغییر از شکل بلند و متمرکز سازمانی که در آن یک شخص قدرتمند بر امور تسلط دارد به ساختار افقی و غیرمتمرکز است که در آن قدرت به شکل وسیعی پراکنده می‌باشد.

خلاصه متن مصاحبه‌ها:

۱- شرکت در مناسبت‌های دینی و انقلابی (راهپیمایی، مراسمات مذهبی و دینی...) به چه میزان در همگرایی قوم لر و عرب تأثیر دارند؟

شرکت در مناسبت‌های دینی و انقلابی (راهپیمایی) تأثیر زیادی در همگرایی قوم لر و عرب داشته است. نقش اقلیت -های دینی و اقوام ایرانی در دفاع مقدس به منزله تجلی اتحاد ملی بود. بررسی -های موجود نشان می‌دهد اقلیت -های دینی و اقوام مختلف ایرانی نقشی هماهنگ در دفاع مقدس در حفاظت از کشور و نظام اسلامی داشته‌اند. اگرچه اقوام ایرانی هر یک بخشی از پیکره ایران را تشکیل می‌دهند و نمی‌توان گسل -های مصنوعی میان اقوام را تاریخی دانست، ولی کوشش دشمنان انقلاب و نظام اسلامی همواره بر واقعی جلوه دادن این گسل -ها و تعمیق و تشدید آنها بوده است. جنگ تحمیلی به منزله عرصه پیوند و اتحاد اقوام ایرانی در دفاع از میهن اسلامی تجربه ارزشمندی است که در عصر کنونی نیز قابل بهره برداری است.

سیاسی

۲- انتخابات به چه میزان در همگرایی قوم لر و عرب در استان خوزستان تأثیر دارد؟

مؤلفه‌های قومیت در میان قوم بختیاری بسیار پر رنگ است به گونه‌ای که مشاهده شده وابستگی ایلی و تعلق طایفه‌ای کاندیدا رفتار انتخاباتی مردم بسیار مؤثر بوده و همگی بر این اتفاق نظر بودند تعلق ایلی و وابستگی طایفه نقش برجسته‌ای در کسب آرا کاندیدا دارد، عناصر متعلق به ساختار قومی و قبیله‌ای همانند رسومی چون «گوگری» «برادری» «تعصب» «غیرت» «در حافظه مردم بختیاری حضور داشته در میدان انتخابات عمل میکند. و نیز موضوعی که اکثر مصاحبه شونده‌گان به آن تأکید داشتند و میتوان گفت یکی از عوامل تأثیر گذار بر پر رنگ کردن نقش قومیت هاست بدبینی که مردم نسبت به نمایندگان داشتند که در صورت موفق شدن نسبت به این شهرستان کم توجهی نموده اند.

سیاسی

۳- انتصابات مدیران در استان خوزستان به چه میزان در همگرایی قوم لر و عرب در استان خوزستان تأثیر دارد.

انتصابات مدیران در استان خوزستان به میزان زیاد در همگرایی قوم لر و عرب در استان خوزستان تأثیر دارد.

سیاسی

۴- جریان‌ها و تشکيل‌های سیاسی در همگرایی قوم لر و عرب به چه میزان تأثیر دارد.

مروری بر تاریخچه ۸ سال دفاع مقدس گویای همبستگی این اقوام و اقلیت -های دینی در جهت دفاع از میهن اسلامی است. از یک منظر اقوام مختلف ایران را نمی‌توان اقلیت نامید، چرا که ایرانیان همواره از اقوام گوناگونی تشکیل یافته‌اند و لذا اقوام فارس و آذری و کرد و بلوچ همگی ریشه -ای ایرانی دارند. اما اقلیت -های دینی یعنی معتقدان به ادیان شناخته شده در قانون اساسی به اعتبار دلبستگی به میهن دوشاودش هموطنان مسلمان خود اعم از شیعه و سنی در صحنه‌های دفاع از عزت ایران تاریخ سازی کردند. نوشتار حاضر مروری دارد بر نقش این

سیاسی

حماسه سازان دفاع مقدس که خود تجلی اتحاد و همدلی است. بی- گمان بازخوانی این برهه از تاریخ تابناک میهن در جهت حرکت و نگه داشت پیوندهای ملی و دینی برای عبور از بحران- های نوظهور نیز کارآمد است. از این رو، اگرچه هویت دینی و اسلامی به عنوان مبنای هویت ایرانی پذیرفته شد و گسترش یافت، اما ابعاد دیگر هویت ایرانی همچون حس میهن -دوستی، علاقه به آداب و سنن ایران و ... همچنان همراه هویت جامعه ایران حفظ شدند که تجلی آن را می -توان در احساسات میهن‌پرستانه و ملی‌گرایانه در زمان جنگ تحمیلی و حضور یکپارچه اقوام ایرانی در دفاع از کشور مشاهده کرد. در دوران دفاع مقدس، شاهد اوج همبستگی و وحدت ملی مبتنی بر نظام ارگانیک و اندام وار درون جامعه ایرانی بودیم.

۵- مشارکت مردم در مسائل سیاسی به چه میزان در همگرایی قوم لر و عرب تاثیر دارد.

اتحاد ملی، هماهنگی میان اجزای تشکیل دهنده کل نظام اجتماعی است. در جوامع سنتی پیوند های گوناگونی از قبیله تا مذهب و حکومت موجب همبستگی جامعه می شد. اما در عصر جدید، نوسازی و تحولات صنعتی، میان اجزای متجانس و همبسته قدیم ناهماهنگی به وجود آورده است. لذا از بُعد جامعه‌شناختی نیز می‌توان از عامل‌های مثبت و ایجابی همچون مذهب و دین، سرزمین، زبان، فرهنگ و آداب و سنن، نژاد و دشمن مشترک، نام برد که وجودشان هم‌گرایی و اتحاد ملی را سبب می‌شوند و با تقویت این‌ها می‌توان به اتحاد ملی کمک نمود. کشوری که دچار بحران یکپارچگی باشد هیچ گاه نخواهد توانست راه رشد، تعالی و سعادت و کمال خود را طی کند؛ چرا که قومیت‌های مختلف درون جامعه هر کدام خود را تافته‌ای جدا بافته از کل احساس نموده و به یک هویت جامعی که کل کشور و قلمروهای سرزمینی آن را در بر می‌گیرد، باور ندارند. بنابراین چنین جامعه‌ای دائماً درگیر مسایل داخلی خود خواهد بود و انرژی و سرمایه‌های مادی و معنوی آن در مسیر رشد، شکوفایی و بالندگی هزینه نخواهد شد.

۶- تمرکز ضدایی در سیاست ها و تصمیمات به چه میزان در همگرایی قوم لر و عرب تاثیر دارد.

هم‌گرایی اجتماعی نتیجه باورها و آرمان‌هایی است که در وجود همه افراد یک جامعه رشد یافته است و خود را به شکل رفتارهای اجتماعی بروز می‌دهد. همبستگی‌های فرهنگی، زبانی، مذهبی، میراث معنوی و تاریخی و منافع مشترک و تا حدودی برابر اقتصادی به عنوان عوامل مؤثر بر هم‌نواپی و هم‌گرایی اجتماعی هستند که باتوجه به رخدادهایی که در جامعه اتفاق می‌افتد، کمرنگ یا پررنگ می‌شوند.

۵- نتیجه راهبردی

با توجه به مباحث نظری و نتایج میدانی برای نهادینه‌شدن عوامل و الزامات امنیتی همگرایی اقوام باید موضوعات امنیتی به معنای موسع در کلیه ارکان، سازمان‌ها و لایه‌های ساختارها، سازوکارها، نیروهای انسانی مرتبط با مسائل قومی مورد تأکید قرار گیرند تا اسباب ارتقای کارایی در سطوح داخلی و خارجی فراهم آید. همچنین تقویت نقاط قوت و کاهش نقاط ضعف و تهدیدات به گونه‌ای باشد که استقلال و حاکمیت ملی نظام جمهوری اسلامی ایران را حفظ نماید و در ابعاد عینی موجبات افزایش نفوذ، اثرگذاری و امنیت مقتدرانه کشور را

فراهم آورد؛ لذا با بهره‌گیری از نیروهای مستعد و سیاست‌گذار ولایت‌مدار، تکیه بر اصول و آموزه‌های دینی و هویت ایرانی- اسلامی می‌توانند تحت مدیریت کارآمد و سلسله مراتبی هم‌افزا و منسجم، طراح ساختار و راهبر سامانه‌ای مطلوب برای حوزه مسائل قومی و هم‌افزایی وحدت و همگرایی ملی در جمهوری اسلامی ایران باشند.

فهرست منابع:

- بختیارپور، علی؛ کاظمی، تقی و شامانی، محمدعلی (۱۳۹۰). نقش اعراب خوزستان در دفاع سرزمینی، فصلنامه آفاق امنیت، سال چهارم، شماره ۱۰.
- رحیم‌صفوی، یحیی . جمشیدی، مهدی (۱۳۸۶). تأثیر ویژگی‌های ژئوپلیتیکی عشایر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، شماره ۳۲ و ۳۱.
- کریمی‌فرد، حسین (۱۳۹۳). قومیت و امنیت پایدار (مطالعه موردی: استان خوزستان)، کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی، قم.
- لهسایی‌زاده، عبدالعلی؛ مقدس، علی‌اصغر و تقوی‌نسب، سیدمجتبی (۱۳۸۸). بررسی عوامل داخلی مؤثر بر هویت قومی و هویت ملی در میان اعراب شهرستان اهواز، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیستم، شماره ۱.
- جعفرزاده، حسن و بویه، چمران (۱۳۹۶). بررسی و تحلیل نقش‌آفرینی قوم عرب خوزستان در جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، فصلنامه علمی- ترویجی مطالعات دفاع مقدس، دوره سوم، شماره ۴.
- بهرامی‌پاوه، رحمت‌الله (۱۳۹۷). تحلیلی بر روند پارادایم توسعه‌یافتگی و تأثیر آن بر همگرایی ملی در ایران، فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، دوره ششم، شماره ۳.
- نقدی، اسدالله؛ احمدی، امیدعلی و سلطانی‌عزت، محمود (۱۳۹۲). بررسی جامعه‌شناسی میزان همگرایی قومیت‌ها، فصلنامه علمی- پژوهشی تحلیل اجتماعی نظم و نابرابری اجتماعی، شماره ۶۸.
- احمدی، سیدعباس . جعفری، سامان، ۱۳۹۴، بررسی زمینه‌های همگرایی و واگرایی در میان اقوام ایرانی، هشتمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران همدلی اقوام ایرانی انسجام و اقتدار ملی، سندج، ۴۳۳۱۹۶، <https://civilica.com/doc/433196>
- رحمانی‌فضلی، عبدالرضا؛ سعیدی‌راد، مجید؛ نبیونی، سیروس و جلالی، مهسا (۱۳۹۴). تبیین نقش ایلات و عشایر در امنیت مناطق مرزی با استفاده از تکنیک SWOT (مورد پژوهشی: مناطق مرزی شمال شرق کشور)، فصلنامه دانش انتظامی خراسان شمالی، سال دوم، شماره ۸.
- متقی، افشین؛ حیدری، جهانگیر و نیکجو، ایرج (۱۳۹۴). مدل‌سازی همگرایی قومی بر اساس نیازسنجی مدیران سیاسی و مطالبات‌شناسی اقوام (مطالعه موردی: استان کردستان)، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره چهل‌ونهم، شماره ۴.
- صفایی، عزت‌الله. بهیان، شاهپور. جهانبخش، اسماعیل (۱۴۰۰). بررسی جامعه‌شناختی نقش عوامل سیاسی و اجتماعی (طرحواره‌های قومیتی) مؤثر بر ایجاد همگرایی قومی در میان گروه‌های قومی ساکن شهر اهواز. مجله جامعه‌شناسی سیاسی ایران. دوره ۴، شماره ۴ - شماره پیاپی ۱۶. صفحه ۳۹۰-۴۰۵

- ساسانیان، سعید (۱۳۹۷). عملیات روانی سایت العربیه بر عرب‌های خوزستان با تمرکز بر احساس محرومیت نسبی رفاهی، فصلنامه آفاق امنیت، سال یازدهم، شماره ۳۸.
- میرحیدر، دره (۱۳۹۴). مبانی جغرافیای سیاسی، تهران: انتشارات سمت.
- باقری، معصومه . نواح، عبدالرضا . شجاعی برجویی، حدیث، ۱۴۰۱، الگوسازی ساختاری عوامل فرهنگی، اجتماعی و سیاسی تاثیرگذار بر هم گرایی بین قومی در شهر اهواز، ۱۶۳۵۳۰۵/ doc/ <https://civilica.com/doc/1635305>